

חסידיים ומתנגדים: באיזו אופן תחילה?

חיים הררי

כשסבא שלי, אבא נאמן, יליד ליטא, היה בערך בגילי הנוכחי, ואני הייתי שחמטאי מצטיין בגיל 17, היינו משחקים לעתים קרובות, זה כנגד זה. הוא היה מנצח אותי בקלות, ותוך כדי משחק אומר לי, שוב ושוב, שני משפטים, כשידו מחליקה על זקנו. המשפט האחד היה חרוז באידיש, "דער מעיילעך מאכט מיר פרעילעך", כלומר "המלך עושה לי שמח". את המשפט הזה לא אהבתי במיוחד. הוא היה כמובן רלבנטי לעיסוקנו באותו רגע, ותדירותו גברה ככל שהמלך שלי התנווד על כסאו ביתר שאת. אבל המשפט השני יצר אצלי בעיה לכל ימי חיי: "חיימקה, תזכור תמיד שאנחנו מתנגדים (או, כפי שהוא ביטא זאת: מיסנאגדים)". כך חינכו אותנו, כשהוא עלה ארצה לבדו בגיל 17, כמה שנים לפני הקונגרס הציוני הראשון, וזה מה שהיה חשוב לו להעביר לנכדו.

ועכשיו, בעידן הקורונה, יש לי בעיה קשה ומביכה: כשאני שם על פני את המסיכה, האם לתלות אותה קודם על האוזן הימנית, או על השמאלית? אין לי ספק שבמוקדם או במאוחר יתברר של"מתנגדים הליטאים" יש סיבה הלכתית להתחיל בכיוון אחד וחסידי חב"ד יהיו משוכנעים שרק הצד השני יכול לבוא תחילה. כבר ראיתי ידיעה באחד מאתרי החדשות בישראל על דיון בסוגיה חשובה זו, באחת הישיבות, וזה רק הגפרור שהצית את להבת המחלוקת. ואני הקטן, עומד בפתח הסופרמרקט בוינה, ואינני יודע אם ימין תחילה או שמאל תחילה.

הטו אוזן, יידי, בטרם תתלו עליה מסיכה, ותבינו מייד מניין הקושי שלי: מתברר שסבא השני שלי, חיים הררי, היה בנו של רב חסידי ידוע מאד, לא בליטא, אלא בארץ ממש רחוקה משם: לטביה. אביו של סבא חיים, הרב יונה דב בלומברג (הררי), כתב במאה ה-19 כמה ספרים (בעברית) בנושאי הלכה, בעיקר בהקשר למצוות יישוב ארץ ישראל. למעשה, שמו המקורי של סבא חיים היה שניאור זלמן, השם המכובד ביותר שחסידי חב"ד יכול להעניק לבנו. כאשר שניאור זלמן הקטן חלה בילדותו במחלה קשה, שינו את שמו לשם "חיים", כפי שהיה מקובל אז, כסגולה לאריכות ימים. גם הוא עלה ארצה לבדו, בגיל 13, לפני הקונגרס הציוני הראשון, אבל לאריכות ימים הוא לא זכה והוא נפטר בגיל 57, כמה ימים לפני שנולדתי. אילו סבא חיים לא היה חולה בילדותו, והיה נשאר בשמו המקורי, ואילו גם אז היה נפטר ימים ספורים לפני שנולדתי, אין ספק ששמי היה היום שניאור ו/או זלמן.

למרבית המבוכה, בעיני הרבנים, אני תוצר קלאסי של נישואי תערובת, כמובן בין חסידיים ומתנגדים. אבל המסיכה אינה מכסה את עיני הרבנים, אף על פי שהיא מכסה את האף ואת הפה ובעלי המשקפיים סובלים גם מערפול הראייה בגלל קרבת המשקפיים לאף ולפה המכוסים. עד היום, כמאה וחמישים שנה לאחר הולדת הסבים שלי, סיעת אגודת ישראל בכנסת עדיין מתחלקת בבירור לחסידיים ולליטאים, ועוד לא הזכרנו את תת-הקבוצות שבתוך שני המחנות. ואני, בכל פעם שעלי לשים מסיכה על פרצופי, מתלבט ומפקפק, מהרהר ומתפשר, תוהה ובוהה, ואינני יודע אפילו מי בעד שמאל תחילה ומי בעד ימין תחילה. אבל אין ספק שהויכוח ניטש ביניהם, ואם לא כרגע, הויכוח יחריף כאשר הירוס עצמו כבר יודבר על ידי חיסון מתאים, ואני אצטרך לבחור בין סבא לסבא. הרי עד היום החסידיים והמתנגדים כורכים את רצועות התפילין על היד בכיוונים מנוגדים, כי... (בעצם למה?) ליהודים חשוב להרבות במחלוקות!

הייתי אולי מנסה לחשוב אם החסידיים קרובים יותר לשמאל או לימין הפוליטי, וכך גם לגבי הליטאים. נדמה לי שהחסידיים ימניים יותר, והמתנגדים אולי פחות. אבל גם אילו היתה בידי תשובה חד-משמעית, עדיין היתה נשארת השאלה ההלכתית: נניח שאתה נוטה שמאלה, האם אז תתחיל באוזן שמאל או תסיים באוזן שמאל? הרי ברור לכל שיש פנים לכאן ולכאן, ובמקרה זה באמת מדובר בשני הצדדים של הפנים, מכאן ומכאן. אולי זה מקורו של הביטוי? תשבי יתרץ קושיות ובעיות.